

«På sporet av Elg-Johansen, rallaren og jegeren»

Klipp fra Thorbjørn Wahlstrøm og Helge Markussens bok med ovennevnte tittel. Ei bok som gir oss et godt innblikk i livet til en helt særegen personlighet som gjorde skog og mark nordvest for Skien sentrum til sitt "kongerike". Med åpent sinn kan vi kanskje fornemme hans lette og spenstige fotefar i marka der han fór fram på jakt eller slepende i nattemørket på tunge bærer av sitt spartanske husgeråd? Edvin (Elg-)Johansen var ikke menneskesky, men han var forsiktig. :

«Mange av ovnene til hulene henta han da russerleiren i Valebø ble nedlagt etter krigen. Da ble han stadig observert nattetider slepende på en kjelke med ovner. Mange av disse ovnene kom aldri på plass i hulene, da "huletilværelsen" på denne tiden var i ferd med å avta, men han samla på så mangt og hadde bruk for det meste - ikke minst gamle ovner. Rundt i skogene kan vi derfor finne gamle ovner som antagelig har stått i

fangeleiren og som Edvin hadde tenkt å benytte, men som bare er blitt liggende og ruste. Han fikk ikke alltid fullført prosjektene han hadde under planlegging.

Et av disse prosjektene var ei hytte han gjennom mange år planla å bygge i Bjørndalen på Nordagutu. Her hadde han gjennom alle år kontakt med folka på Rogholt og Øvre Lovald, to gårder som ligger i skogkanten under Bjørndalsfjellet. Dette er det nordligste området hvor han hadde fast tilhold. På Lovald bodde Ambros Smitsvalen (Smedsvalen) (1864-1937) som var en god venn av Edvin.

På en liten avsats i den bratte lia under Bjørndalsfjellet, ikke langt fra den gamle seterveien som Sauheradingene benyttet når de skulle til Svanstul med dyrene, fikk Edvin tomt av grunneier Smitsvalen. I lia stod stort tømmer, ypperlig til lafting. Her var det bare å klemme i veg.

Edvin Johansen - elgjegeren, den siste huleboer

På nabogården til Lovald, Rogholt, samlet han materialer, bl.a. sinkplater. Av og til tok han av sted med ei sinkplate på ryggen. Ned til Landtjennstulen bar det og så opp den stupbratte seterveien, en god times gange. På Rogholt var de sikre på at bestemmelsesstedet var hyttetomta han hadde fått av Smitsvalen, og som han ofte snakket om ved besøkene på gården. Det skulle bli et skikkelig husvære der i brattlia med tett og gammel skog omkring.

Årene gikk, og folka på Rogholt og Lovald trodde nok at hytta etter hvert ble bygget. I 1960, da var Edvin blitt 79 år, fikk Hallvard Andersen på Rogholt være med den aldrende eneboeren på tur til Bjørndalsfjellet. Da de kom til området hvor Hallvard mente hyttetomta måtte være, fortsatte turen videre opp den steile steinura. Så bratt og ulendt er det her, at de stykkevis måtte krabbe for i det hele tatt å kunne ta seg fram. En gang hadde voldsomme krefter vært i sving i denne lia. Gjennom århundrene har mose, trær og planter forsøkt å dekke over - uten å lykkes med det. Et utrivelig terreng, et slikt sted man gjerne går langt utenom.

Men Edvin elsket slike steder - der andre gikk utenom. Nesten på toppen av steinura, eller skårna, som de sier på Nordagutu, ligger ei lita hylle med strålende utsikt vestover mot Nordagutu og heiene rundt. Der kom sinkplatene til syne. Så var de ikke benyttet til hyttebygging slik alle trodde, men delvis til tak i ei hule slik bare Edvin Johansen kunne

bygge. Og ikke bare var det flott utsikt, men like bak hula, i den steinete skårå, går et gammelt elgtrekk. Saltflaskene som fortsatt befinner seg i hula, hadde han nok ikke plassert der for å ha i grauten!

Einar Johnsen kjente Edvin fra guttedagene. Han vokste opp på Skreua, eller "Skreva" som de helst sa. I 1943 begynte han i NSB med Nylende som bas. Her på jernbanestasjonen traff han Edvin utallige ganger, og stadig kom Edvin med tilbud til Einar om han var interessert i å kjøpe hyttetomta hans i Bjørndalsfjellet.

Antagelig var Hallvard Andersen den første som fikk greie på denne hulas plassering. Og antagelig har denne hula den mest uveisomme fremkommeligheten, og kanskje også den fineste utsikten. Nå var Edvin begynt å dra på årene. Han var fortsatt lett på foten og vandret stadig omkring. Men han ville gjerne ha selskap på turene sine nå, og Hallvard kom til å bli fast turkamerat i tiden som fulgte. Han jobba da på Skotfoss Bruk og var bare hjemme i helgene.

Når han kom hjem fredag kveld eller lørdag ettermiddag, satt ofte Edvin på Rogholt og venta. Så var det å gjøre seg klar med niste og komme seg av sted på heia. Hallvard var ikke den som sa nei til en skautur. Ivrig friluftsmann og jeger var unggutten allerede blitt, og selveste elgskytteren som turkamerat var selvsagt noe som fristet. De gikk i de samme områdene på hver tur. Rusla rundt uten noen spesielle mål. Edvin fortalte og unggutten lytta. Overnattingsstedet var som regel den lille bua ved Våtkleivvann. Den stod alltid åpen. Edvin brukte gjerne slike buer. Tok seg til rette. Bare en gang overnatta de i hula. Den er utrolig trang, men Hallvard forteller at de to greide seg fint. Edvin fyra hele natta og holdt det godt og varmt for gutten.

Adskillig mer komfortabelt hadde de det i bua ved Våtkleivvann. Denne lille bua som fortsatt står i vannkanten, ble rundt 1920 bygget for Sveinung Lovald av Halvor og Erik Rogholt. Det sies at de to karene rev den gamle bua som da var falleferdig. De hogg og kjørte fram tømmeret og lafta opp ei ny på de gamle murene. I akkorden inngikk også å bygge en pram. For alt dette fikk de 160 kroner! Edvin og Hallvard tilbragte mange netter her. De hadde ikke soveposer, men brukte som regel gamle papirsekker i stedet. "De var gode og varme og vi frøs aldri", forteller Hallvard. Dessuten var Edvin veldig opptatt av at de alltid hadde nok ved. Han hogg haugervis med tyrived og fyra hele natta. Han likte å fyre.

Når nattemørket kom og karene krøp ned i hver sin papirsekk på hver sin brisk og lysstrimene blafret ut fra den gamle ovnen, ble det varmt og trivelig i den lille, trekkfulle tømra. Når elgskytteren begynte å fortelle den unge turkameraten om vågsomme og dramatiske jakter på elg, trivdes gutten, som allerede var bitt av den merkelige jaktbasillen. "Jo, vi hadde det trivelig sammen. Men jeg passa bestandig på å ha tilstrekkelig med egen mat i sekken. Skulle jeg kommet i den situasjonen at jeg måtte ha tydd til maten Edvin hadde med seg, hadde jeg neppe kommet tilbake til Rogholt".

Axel Østensen var sjef for de tre milorgleirene ved Elgtjern og Ormetjern på vestsiden av Valebøveien og leiren ved Rolighetstjern, mellom østre og Vestre Hoppefjell. Han fortalte om noen av hendelsene her til Thor Inge Rødseth, som er vår kilde: Hoppefjelleiren ble etablert i juni 1944. Under arbeidet med å bygge denne leiren, kom en av guttene til å fortelle om ei hule han viste om, som lå i nær tilknytning til leiren, bare et par hundre meter lenger sør, i ei stor steinur i den bratte lia ned mot Lundedalen. Han mente denne ura kunne være et perfekt sted for bl.a. et våpendepot.

Til å vurdere forholdene nærmere i denne ura, ble en av de minste guttene sendt ned for å rekognosere. Forholdene var nemlig slik at ikke hvem som helst kunne ta seg ned. Det var en absolutt betingelse å være liten av vekst om en skulle ta seg fram der. Langt nede i ura, på ei lita hulle, fant den småvokste karen flere flasker med hvitt innhold. Det vakte selvsagt stor begeistring blant skauguttene over at de hadde funnet sukker lagret i nærheten. Da karen fikk ålet seg opp igjen og ut i dagslys, måtte selvsagt godsakene øyeblikkelig prøvesmakes. Men skuffelsen var stor da det viste seg at det hvite innholdet i flaskene slett ikke var av det søte slaget, men rett og slett salt. Og sammen med

saltflaskene nede i det kjølige og mørke rommet befant seg også deler av ei gammel tretønne hvor jernbanda delvis var irret opp.

Østensen, som kjente til Edvin Johansens meritter i området, fastslo omgående at dette ganske sikkert var et av stedene hvor elgskytteren oppbevarte slakt. Langt nede i denne ura var det mørkt og kjølig og fritt for fluer - et perfekt sted for oppbevaring av ferskt kjøtt, i påvente av leveranse til jernbanefolk og andre. Milorgkarene mente at det nok ikke ville ta lang tid før krypskytteren ville dukke opp. Det ble derfor gitt ordre om å være på vakt. Kom han inn i leiområdet, skulle han omgående tas hånd om. Og det gikk da heller ikke så lang tid før den vesle karen dukket opp. Straks ble han anholdt av vaktmannskapene.

Med bind for øynene ble han ført på kryss og tvers rundt i terrenget, slik at han mistet retningssansen. Vel inne i en av cellene ble bindet for øynene fjernet og der stod han ansikt til ansikt med ledelsen for milorgleiren i Hoppefjell. Den svært våpeninteresserte Edvin Johansen gjorde store øyne da han så alle våpna som hang på veggene i hytta, og forstod nok straks hvor han var havna.

Han ble orientert om at de hadde funnet hula hans og at innholdet der var konfiskert. Han fikk videre krystallklar beskjed om å hold seg langt unna dette området. Brøt han den ordren, måtte han regne med at utfallet ble det verst tenkelige. Leirledelsen fikk underskriften hans på den avtalen. Fram til februar 1945, da leiren måtte rømmes, så ingen noe til Edvin Johansen, som hadde to av sine spesielle huler både i østre og Vestre Hoppefjell. Faktisk ligger hula hans i østre Hoppefjell rett øst for leiren, bare et par hundre meter fra cella. Om han hadde vært der på den tiden skauguttene hadde tilhold i leiren, kunne han fulgt med i deres daglige gjøremål. - Og kanskje gjorde han det også, for det er hevet over tvil at han tok seg fram på en måte som klart overgikk ungguttene. At elgskytteren nettopp i dette området var godt etablert med huler både til seg selv, kjøtt og utstyr, har ganske sikkert sammenheng med at dette er gode elgtrakter.

En rapport fra denne skauguttleiren viser bl.a. at karene som lå der fra sommeren 1944 og fram til jul samme året hadde skutt hele seks elger. Når vi først er inne på skauguttene, kan vi ta med et eksempel på at en av hans huler også kom til nytte for to karer på rømmen. Nils Thorsen er født i 1921 og ble tidlig i 1944 innkalt til arbeidstjeneste. Dette var før skauguttleirene ble organisert litt senere på året. Nils hadde slett ingen lyst på denne arbeidstjenesten, og sammen med kameraten Harald Reinertsen, som også hadde fått en slik innkalling, stakk de av. Haralds morfar Julius Karlsen (1867-1949) hadde bygd hytte på Dalsvatn i 1927, og nå fikk de låne denne hytta. Her levde vi egentlig herrens glade dager den våren, forteller Nils, inntil de en dag fikk melding om at det var ventet razzia fra okkupasjonsmakten. Tyskerne og nazistene hadde kommet under vær med at flere gutter hadde stukket av fra innkallingene og dradd i denne retningen.

En tid i forvegen hadde de vært med en lokalkjent kar og blant annet besøkt en av elgskytters mange huler. Denne lå ikke så langt unna "Karlsen-hytta". Det var et ordentlig grisevær da de pakka ryggsekkene med litt mat og klær og la i veg. De fulgte vegen sørover mot Mjågetjenn. Et stykke før tjenna tok de av vestover, opp den bratte og uveisomme lia mot Vardefjell. Her, inntil brattfjellet lå hula bak en svær steinhelle som isen hadde pressa løs fra fjellkanten. Edvin hadde bygd tak over og ellers tetta til rundt, slik at det ble lunt og fint å oppholde seg der. Det var trangt å komme inn og det var trangt inne, men det var full ståhøyde. Vedovn var montert, og senga, ei stor foringskrybbe, var plassert inntil ovnen.

Krybba ble seng for Harald, mens Nils la seg på steingulvet. "Vi sov godt den natta mens uværet raste ute", minnes Nils. Han hadde nok blitt overraska, Johansen, om han hadde kommet og møtt to rømlinger i hula si. Neste dag bedra været seg. De tok seg da opp til toppen av Vardefjell og tilbrakte den påfølgende natta under åpen himmel, før de vendte tilbake til morfarens hytte ved Dalsvann. Senere på sommeren ble Ormetjernleiren etablert, og de to guttene fra Rising ble da innlemmet i den leiren.

Utenom jaktene behøvde ikke Edvin å bo så primitivt som livet nødvendigvis måtte være i disse trange steinurene. Enkle husvære var det ikke vanskelig å finne den gangen. Ubebodde hytter og rom var det rikelig tilgang på. Ingen av disse var spesielt komfortable, men for en kar som Edvin Johansen var de gode nok i massevis. Krav til komfort hadde han over hodet ikke. Men mange av hulene ble likevel både trygge og ganske hjemlige med ovner og fast utstyr. Mye arbeid og stor innsats ligger det bak mange av disse byggverkene. Tidkrevende må det ha vært, men så var vel tid noe av det han hadde rikelig av. Uten forpliktelser gikk det meste av hans liv."